

3. Сёмина Л.Р. Естрадный певец: специфика профессии: учеб. – метод. Пособие / Л.Р. Сёмина; Владим. гос. ун – т им. А.Г. и Н.Г. Столетовых. – Изд. 2 – е, - Владимир: Издв – во ВлГУ, 2014. – 72 с.
4. Цукер А. Проблемы взаимодействия академических и массовых жанров в современной советской музыке: автореф. дис. на соискание науч. степ. д-ра искусствоведения: спец. 17.00.02 «Музыкальное искусство» М., 1991.48 с.
5. Чернікова С.В. Генезис естрадного вокально – ансамблевого виконавства та шляхи його професіоналізації: автореф. дис. канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / С.В. Чернікова. – Луганськ, 2008. – 59 с.

Жмуд Тетяна

Науковий керівник – доц. Проців Лілія

ОЛЕКСАНДР КОЛЕССА – ОРГАНІЗАТОР УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

Олександр Колесса – визначна постать в українській науці, літературі, громадсько-політичному житті. Талановитий мовознавець і літературознавець, поет, фольклорист, педагог, один із засновників, перший та кількаріковий ректор Українського Вільного Університету (УВУ), член численних наукових, культурологічних і громадсько-політичних вітчизняних та зарубіжних товариств та інституцій, дипломат і депутат Австрійського парламенту, де захищав права українців на освіту, включно з правом мати український університет, голова Дипломатичної Місії ЗУНР в Римі та палкий український патріот – таким був життєвий шлях цієї людини. Його постать є знаковою в утвердженні вітчизняних традицій національної науки та освіти в Україні і за кордоном, у процесі виховання та навчання молоді на патріотичних засадах. О. Колесса протягом своєї більш як тридцятилітньої наукової діяльності досліджував пам'ятки української писемності, нову українську літературу, український фольклор та фольклорно-літературні зв'язки, написав праці про творчість Т. Шевченка, о. М. Шашкевича, Ю. Федьковича, І. Франка, У. Кравченко та інших, автор багатьох поетичних творів, серед яких — популярного „Шалійте, шалійте, скажені кати». О. Колесса належав до еліти професійних педагогів-фольклористів, етнографів, чий науковий доробок, професійний досвід, педагогічна майстерність зумовили розвиток української наукової фольклористики в Україні та за кордоном.

Тривалий час ім'я О. Колесси на батьківщині було замовчуване. Причин для цього було немало: це і довгі роки, проведені в еміграції, що послабило його безпосередній зв'язок з Україною, активна громадсько-політична діяльність ученого в еміграції, несприйняття постаті вченого в умовах нових українських реалій після 1917 року. Спадщина О. Колесси вимагає нового погляду та глибоких досліджень. Вивчення творчої та наукової спадщини українського вченого сприятиме формуванню цілісної картини становлення та розвитку національної науки та культури, оскільки актуалізація історії, її повноцінне включення в сучасний науково-освітній контекст є однією з умов їх подальшого прогресивного розвитку. **Мета статті** – висвітлити науково-організаційну та громадську діяльність О. Колесси як представника української наукової еліти за кордоном.

В останні роки з'явилися публікації, в яких відзначається внесок О. Колесси в організацію УВУ, зокрема, у праці С. Наріжного «Українська еміграція». Окремі аспекти громадсько-організаційної та просвітницької діяльності простежуються у публікаціях Г. Колесси, К. Колесси, В. Моторного, М. Лабач. Наукова спадщина О. Колесси досліджується у статтях М. Вовк, і Т. Салиги, Д. Гринчишина, Н. Булеги, Л. Тарновської, І. Шепетюк, М. Гнатюка. Важливі матеріали для вивчення наукової, організаційної та педагогічної діяльності О. Колесси зберігаються в архівних сховищах Чеської Республіки, зокрема в Літературному архіві Музею чеського письменства у Празі [5]. Однак до сьогодні науковий доробок О. Колесси, його внесок у розвиток української наукової думки, суспільно-політичне та культурне життя вченого залишаються малодослідженими.

О. Колесса народився 24 квітня 1867 р. у с. Сопот Стрийського району Львівської області. Навчався у Дрогобицькій гімназії, де організував у 1885 році таємний гурток та

бібліотеку для національної просвіти української молоді. Після закінчення Стрийської гімназії у 1888 р. О. Колесса вивчав класичну і слов'янську філологію у Львівському, Чернівецькому та Віденському університетах. У 1894 р. у Відні здобув ступінь доктора філософії, а у 1895 р. захистив габілітаційну працю на звання доцента української мови й літератури в Чернівецькому університеті та готувався зайняти посаду професора Львівського університету [5]. Крім О. Колесси, на цю посаду претендував також Іван Франко. Проте І. Франко не користувався прихильністю уряду через свої радикально-соціалістичні та революційні ідеї, в результаті чого був тричі ув'язнений. Саме тому О. Колесса був обраний доцентом і професором Львівського університету, очолював кафедру руської (української) словесності упродовж 1895 – 1899 років, водночас був деканом філософського факультету (1903-1904) [1]. Варто зазначити, що О. Колесса був у дружніх стосунках з І. Франком, про що свідчать світлина, котрі зберігаються в родинному архіві Миколи Колесси, де обидва портретовані часто сидять поруч [3]. І. Франко мав великий вплив на формування світогляду О. Колесси, його літературних вподобань. У своїх працях вчений приділяв значну увагу творчості І. Франка і спричинився не тільки до її популяризації серед студентської молоді, але й до звеличення його як геніального поета і великого вченого [3].

Науково-просвітницьку діяльність О. Колесса розпочав на рідній землі. Він брав участь в організації значної кількості наукових товариств, серед яких «Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили» – своєрідного першого українського народного університету, основним напрямком якого була популяризація історії та освіти серед українців Галичини. Члени спілки брали активну участь у заснуванні «Українського університету у Львові» [4].

Впродовж 1907-1918 років О. Колесса був послом до Австрійського парламенту. Його діяльність була спрямована на організацію освіти для українців і мала значні успіхи. У 1911 році О. Колесса брав участь в коронації британського короля в Лондонському університеті за участю учених та парламентаріїв з усього світу. Відбувся також конгрес, метою якого було пізнання культур і зближення народів Східної та Західної Європи. О. Колесса виступив із промовою «Історичне значення України як посередниці між культурою Сходу і Заходу». Зміст доповіді був надрукований того ж року у львівській газеті «Діло», а також в австрійській пресі та у популярному чеському часописі «Národní listy» (1911. №242), що засвідчує значний інтерес громадськості до діяльності О. Колесси. [5].

У 1915 році у Відні О. Колесса заснував «Загальноукраїнську Культурну Раду» і став її віце-президентом та фактичним керівником. Зусиллями цієї організації було відкрито кілька українських шкіл, зокрема у Празі. Як представник Ради О. Колесса брав участь у відкритті університету у Кам'янці-Подільському 22 жовтня 1918 р. [5].

Не зважаючи на те, що О. Колесса був представником української інтелектуальної еліти і мав можливість здійснювати свою наукову та педагогічну діяльність в Галичині, він все ж змушений був з родиною покинути рідну землю. На чужині він продовжив наполегливу науково-просвітницьку місію, ділився знаннями, досвідом, налагоджував контакти та активно популяризував українську науку та культуру. Першим містом, у якому О. Колесса продовжив свою діяльність, був Відень. Тут зібралося чимало представників української наукової та творчої інтелігенції, головним чином з Галичини та Буковини, які тривалий час безуспішно боролися за організацію українського університету у Львові.

Через поступове збільшення українських студентів у Відні та у зв'язку із закриттям університетів у Кам'янці-Подільському та Києві, виникла гостра потреба в організації університетських студій. У вирішенні цього питання та у справах організації культурного українського життя в еміграції важливе значення мала діяльність «Союзу українських журналістів і письменників», членом якого був О. Колесса [6]. За його ініціативою у листопаді 1920 р. у Відні при «Союзі українських журналістів і письменників» було організовано читання циклу «наукових викладів», які перетворились згодом у систематичні курси під назвою Український Вільний Університет [5].

Саме О. Колесса перший озвучив думку про заснування Українського університету. Цю ідею було схвалено 17 січня 1921 року в приміщенні „Союзу архітекторів», де і відбулося святкове відкриття [6]. Варто зазначити, що Український Вільний Університет як і Таємний університет у Львові виник як протест проти ліквідації українських кафедр та усунення

української професури з Львівського університету у 1918 році. Саме заснування УВУ можна вважати вершиною науково-просвітницької діяльності О. Колесси.

УВУ з початку заснування поділявся на два факультети: філософський та правничий. Була організована Рада, членами якої були професори О. Колесса, С. Дністрянський, І. Галицький, В. Старосольський, два представники від Товариства журналістів та письменників (О. Олесь та В. Кушнір). Представником Соціологічного Інституту виступив М. Грушевський [7]. Дуже скоро в складі першого керівництва університету виявилися розбіжності в поглядах на організацію діяльності університету. Суть дискусії полягала у тому, що М. Грушевський, якого було обрано першим ректором УВУ, обстоював думку вільної траєкторії викладання, необов'язковості університетської кваліфікації професорсько-викладацьких сил, а також середньо-шкільного цензу для вступників. За таких умов університет не відповідав нормам європейської вищої школи. В дискусії здобула перемогу група інтелектуалів під проводом професора О. Колесси, яка обрала за взірць систему організації, що існувала в західноєвропейських державних університетах. Внаслідок цього М. Грушевський разом зі своїми однодумцями, відмовився від співпраці з УВУ [7].

У 1921 р. УВУ був перенесений до Праги, що забезпечило йому відносну матеріальну стабільність та багаторічне існування. Це стало можливим завдяки прихильному ставленню тодішніх чеських урядових та академічних чиновників. Про історію переїзду з Відня та відкриття УВУ в Празі О. Колесса пише у своїй Біографії: «В цілі перенесення У.В.У. з Відня до Праги виеднав він [О.Колесса] згоду і матеріальну поміч міродайних державних чинників Чесько-Словацької Республіки, моральну поміч наукових і політичних кругів чесько-словацької суспільности та приміщення У.В.У. в будинках Карлового університету. Цілу організацію У.В.У. в Празі перепровадив сам, без помочі, до половини жовтня так, що святочна інавгурація У.В.У. пройшла в Празі дня 23 жовтня 1921 р.» [5, с. 113].

Важливу роль у відкритті УВУ в Празі відіграло особисте знайомство О. Колесси з президентом Чехо-Словацької Республіки (ЧСР) Томашем Масариком, яке розпочалося у стінах Австрійського парламенту. У період президентства Т. Масарика Чехословаччина стала однією з найбільш демократичних країн світу. Уже тоді Масарик проявляв великий інтерес до українського питання, і як президент міг морально та матеріально підтримати розвиток української вищої школи в ЧСР. Як відомо, після розпаду Австро-Угорської імперії, Підкарпатська Русь (Закарпаття) два десятиліття (1919-1939) перебувала у складі Чехословаччини під керівництвом Т. Масарика. За цей час на Закарпатті відбулося чимало позитивних змін в економічній, соціальній, культурній та освітній сферах. На українську студентську молодь, на думку О.Колесси, великий вплив мали лекції Т. Масарика, який був одночасно і професором Карлового університету. Серед студентів були й українці. Т. Масарик підтримував в Карловому університеті українознавчі студії і був причетним до запрошення на викладацьку роботу О. Колесси, Д. Дорошенка та інших українських вчених.

Взаємини О. Колесси і Т. Масарика – тема окремого дослідження. Ряд документів про їхні контакти зберігається в архіві Т. Масарика у Празі та в інших архівних сховищах Чехословаччини та України. Племінник О. Колесси – відомий український композитор і диригент Микола Колесса, який у 1924–1931 роках навчався у Празі, згадував про зустрічі О. Колесси з президентом ЧСР. Одна з таких зустрічей відбулася наприкінці 20-х років в офіційній резиденції президента у Градчанах, де у присутності О. Колесси та його дружини Ольги Колесси-Літинської їхня донька, відома піаністка Любка Колесса грала для родини президента та його друзів. Ім'я Т. Масарика з великою пошаною і теплотою О. Колесса неодноразово згадував у своїх статтях і виступах, а також у листах. Саме завдяки політиці президента Т. Масарика склалися найбільш сприятливі умови для розвитку української освіти, науки та культури на теренах Чехословаччини [2].

Для успішної діяльності УВУ, крім підтримки офіційних органів, ажливим було також те, що у своїй діяльності він керувався статутними приписами Карлового університету, тісно співпрацюючи з ним. У Празі університет набув усіх ознак чітко структурованого закладу вищої освіти європейського зразка, проте через брак коштів, а також з політичних причин УВУ переїздить до Мюнхена.

Третє народження УВУ (в Мюнхені) відбулося наприкінці 1945 р. завдяки підтримці баварського уряду. Тут університет функціонує до сьогодні, маючи на меті стати провідним

центром українознавчих студій в Європі та інтелектуальним мостом між Україною та країнами Європейського Союзу (ЄС). Сьогодні мета діяльності УВУ полягає у наданні вищої освіти в середовищі еміграційної української молоді, здійсненні наукових студій, репрезентації України на міжнародній арені [1]. УВУ є єдиним у світі вищим навчальним закладом поза межами України з українською мовою викладання.

Празький період – надзвичайно яскрава сторінка біографії О. Колесси. Прага міжвоєнного періоду стала тим інтелектуальним і творчим тлом, на якому формувалася українська національна ідея. У цей період відбувався інтенсивний творчий діалог між українською інтелігенцією по лінії Прага-Париж, Прага-Краків, Прага-Берлін, Прага-Відень, Прага-Варшава і, безперечно, з побратимами, насамперед з Києва, Львова, Харкова.

О. Колесса був визначною постаттю в академічних колах Праги. Лише його листування з чеськими вченими свідчить про його широкі зв'язки і контакти з представниками різних кіл чеської громадськості. Серед адресатів О.Колесси були вчені Й. Бідло, А. Фрінта, Ф. Тіхий, Ї. Горак та ін. Про широкі взаємини О.Колесси з чеськими науковими колами свідчать і такі факти, як публікація статей, присвячених ювілею українського вченого, авторами яких були вищезазначені особи [5]. О. Колесса був учасником багатьох наукових форумів, котрі проходили в Чехословаччині.

Вражає громадсько-політична, організаційна та наукова активність О. Колесси у 20–30-ті роки під час його перебування у Чехословаччині. Він був одним із організаторів створення українських наукових об'єднань і товариств. До них належать: «Чесько-український комітет допомоги українській молоді», в якому на запрошення О. Колесси працювали чеські науковці і педагоги. Також помітну роль у розвитку україністики в Чехословаччині відіграло «Українське історико-філологічне товариство у Празі», яке виникло у 1923 році. Кількість членів Товариства зростала в міру того, як Прага все виразніше ставала культурно-науковим осередком української еміграції, куди хоч на короткий час прибували все нові наукові сили [7]. Як україніст О. Колесса протягом 1923-1939 років працював професором кафедри української мови і літератури, створеної у Карловому університеті. Ця діяльність допомагала йому заохочувати чеську молодь і чеських вчених до вивчення української мови і літератури, до публікації досліджень у цій галузі [5].

Чимало зусиль О. Колесса вклав у створення в Празі «Музею Визвольної боротьби України», який став важливим осередком культурного життя української Праги і головним центром збереження пам'яток історії, культури й мистецтва української еміграції усього світу. Він працював виключно на добровісних засадах і був закритий під тиском комуністичного режиму у 1948 році [2].

У 1928 р. у Празі перебувала Ольга Кобилянська, яку О. Колесса знав ще з часів своїх студій у Чернівецькому університеті. Природньо, він брав активну участь в організації вшанування видатної української письменниці, яка відзначала тоді ювілей творчої діяльності. В Літературному архіві Музею чеського письменства зберігається текст привітальної промови О. Колесси як голови «Українського академічного комітету для міжнародної духової співпраці при Лізі народів». У привітанні пролунали не лише слова пошани, адресовані О.Кобилянській, а й слова подяки чеській землі, яка дала гостинний притулок українській еміграції, створила умови для розвитку духовної культури українців за межами України [5].

Підсумовуючи можемо з впевненістю стверджувати, що О. Колесса здійснив вагомий внесок в організацію та розвиток української освіти та науки за кордоном. Усвідомлюючи важливість збереження зв'язків з Україною, необхідність світові заявити про українську націю та виховати національно свідому молодь, якій належало виборювати, а згодом збудувати нову українську державу, О. Колесса доклав значні зусилля для організації та популяризації української науки та культури в Україні та за кордоном. Завдяки його високим орієнтирам, що мали своїм підґрунтям європейський світогляд, співпрацю з провідними діячами науки та культури, а також великий патріотизм, було засновано перший вищий навчальний заклад за кордоном з українською мовою викладання – Український Вільний Університет. Завдяки своїй активній діяльності, він багато зробив для ознайомлення європейської громадськості з духовним надбанням українського народу. Обов'язком сьогоднішнього покоління є спростування міфів у нашій історії та повернення належного місця незаслужено забутих її

постатям, серед яких О. Колесса. Наукова спадщина вченого, його організаційна та освітня діяльність потребують ґрунтовного вивчення та очікують своїх дослідників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архіви України. Науково-практичний журнал. № 1. Київ, 2016. 300 с.
2. Ключковська І. Українська діаспора в об'єктиві сучасності – національно-політичний та духовно-культурний феномен (перша – третя-я хвилі еміграції). URL: <http://miok.lviv.ua/?p=379>.
3. Колесса Г. Перевідкриємо нашу історію. Альманах Українського народного союзу «Свобода». Нью-Йорк, 1993. С.137-141.
4. Кріль М. Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили (1908 – 1939 рр.). Вісник Львівського університету. Серія історична. 2011. № 46. С. 430 – 452
5. Моторний В. Олександр Колесса й українсько-чеські взаємини міжвоєнного двадцятиліття. Проблеми слов'язнознавства. 2002. № 52. С.110–117.
6. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919-1939. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 1999. 272с.
7. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч. 1. Прага, 1942. 285с.
8. Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця XIX – XX століття (з нагоди 130-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження академіка Миколи Колесси): збірник наук. праць та матеріалів. Вип. 5. Львів, 2005. 475 с.

Панасик Максим

Науковий керівник – доц. Топорівська Я. В.

ПОНЯТТЯ «ЕЛЕКТРОННА МУЗИКА» ТА ЇЇ ПРОЯВИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Термін «електронна музика» був запроваджений німецьким фізиком Вернером Мейер-Еплером у книзі «Випромінювання звуку: електронна музика і синтетична мова» [11]. Із дослідження А. Бондаренка щодо Мейера-Еплера: «в його концепції особливість електронної музики полягала у винятковому використанні лише засобів електронної генерації звуків, що протиставляло її як вокально-інструментальній, так і конкретній музиці [3].

Відштовхуючись від слів науковців можна сказати, що електронна музика спочатку не мала чітко визначеної мети свого існування – було багато інтерпретацій щодо її використання.

«Електронна музика як вид... має свою власну феноменологію, яка далеко не повністю обумовлена тим фактом, що вона виконується через динаміки» [14, с. 39]. Але, коли у 1960 році, Штокгаузен написав свій перший твір, який поєднував електронне звучання із акустичними інструментами все змінилося – це був перший крок на шляху «до переорієнтації концепції електронного звучання від протиставлення на доповнення» [3].

Майже через 10 років електронну музику починають відносити до академічної та популярної жанрів. Цьому сприяло розділення смаків людей на тих, хто мав бажання слухати щось подібне до класики (враховуючи зміст композиції та смислове наповнення), і на тих, хто хотів відпочити та не задумуватися над змістом самої музики, просто насолоджуватися та чути ці чудові звуки. Це позначилося і на її науковому обґрунтуванні – мистецтвознавці досліджували переважно академічні твори, а життя популярної електронної музики попало у руки шоу-бізнесу та обговорювалося переважно на телебаченні, всяко оминаючи дослідниками публікації у наукових джерелах. Чесно кажучи, до неї ніхто не мав бажання братися та описувати її, напевно, вони вважали цей потік електроніки (у значенні музики) не вартим їхньої уваги.

Щодо того як це зараз відбувається, то академічна електронна музика – це вид академічної музики, при створенні та виконанні якої використовуються електронні музичні інструменти та технології, автономна електронна музика [1], а все інше – це популярна, хоча вона й досі не досить точно описана через сильну розбіжність між її напрямками, бо їй бракує чіткого визначення власного поняття.

Наведемо приклади того, що є різні версії значення її терміну. За англійською статтею з Вікіпедії, яка посилається на Т. Холмса [12] – це музика, що створюється за допомогою електронного інструментарію; хоча А. Бондаренко не згідний з цим: «для популярної музики це